

Εγκλωβισμένοι επί ένα χρόνο - Τι έχει αλλάξει;

Επικαιροποίηση της Κοινής Σύνοψης Πολιτικής ΜΚΟ που δημοσιεύτηκε τον Οκτώβριο 2016* για την κατάσταση των εκτοπισθέντων πληθυσμών στην Ελλάδα

*<http://reliefweb.int/report/greece/more-six-months-stranded-what-now-joint-policy-brief-situation-displaced-persons>

act:onaid

Έχει ήδη περάσει ένας χρόνος από τότε που άρχισαν να εφαρμόζονται οι ανεπαρκείς μεταναστευτικές πολιτικές της Ευρώπης. Με το κλείσιμο των συνόρων κατά μήκος της διαδρομής των Δυτικών Βαλκανίων και την ανακοίνωση της συμφωνίας Ε.Ε. - Τουρκίας, χιλιάδες άνθρωποι παραμένουν εγκλωβισμένοι στην Ελλάδα. Η επικαιροποιημένη αυτή έκθεση παρουσιάζει την τρέχουσα κατάσταση στην Ελλάδα και απαριθμεί τα πιο επείγοντα -σύμφωνα με τις 8 εθνικές και διεθνείς οργανώσεις που την συνυπογράφουν- θέματα που θα πρέπει να αντιμετωπιστούν, καθώς και τις βασικότερες ανησυχίες σε σχέση με την ανταπόκριση της Ευρώπης στην αντιμετώπιση της κρίσης.

Πιο συγκεκριμένα, εξακολουθεί να υφίσταται η ανάγκη υιοθέτησης εναρμονισμένων πρακτικών από όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), με σαφή επιμερισμό της ευθύνης για τη διαχείριση του μεταναστευτικού και παράλληλα με σεβασμό της διεθνούς νομοθεσίας γενικά και της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ειδικότερα. Μέχρι στιγμής, τα μέτρα που έχουν ληφθεί από τις ευρωπαϊκές χώρες κινούνται προς την αντίθετη κατεύθυνση. Η Κοινή Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας και το Κοινό Σχέδιο Δράσης¹ για την εφαρμογή της, αποτελούν παραδείγματα πολιτικών, οι οποίες πλήττουν τα δικαιώματα που προστατεύει η Σύμβαση της Γενεύης του 1951 για το καθεστώς των προσφύγων, επιδεινώνοντας την ευαλωτότητα όσων αναζητούν προστασία.

Οι συνθήκες των ανθρώπων που αναζητούν προστασία επιδεινώνονται, αφήνοντάς τους εκτεθειμένους σε μια σειρά από νέες καταπατήσεις των δικαιωμάτων τους. Ανησυχούμε ότι αυτός ο τρόπος μπορεί να λειτουργήσει ως πρότυπο για την μελλοντική αντιμετώπιση των παιδιών, των γυναικών και των ανδρών που θα αναζητούν διεθνή προστασία στην Ευρώπη. Οι ηγέτες των κρατών-μελών της ΕΕ, η ελληνική κυβέρνηση και οι φορείς που παρέχουν χρηματοδότηση πρέπει να δεσμευτούν ότι θα υποστηρίξουν μια προσέγγιση για τη διαχείριση της μετανάστευσης, η οποία θα διέπεται από τις ανθρωπιστικές αρχές, θα βασίζεται στη Σύμβαση της Γενεύης του 1951 για το καθεστώς των προσφύγων και τους κανόνες του διεθνούς δικαίου για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, "Παράρτημα 1: Κοινό Σχέδιο Δράσης για την εφαρμογή της Δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας," Δεκέμβριος 2016.

Για να βελτιωθεί και να προσαρμοστεί κατάλληλα ο τρόπος αντιμετώπισης της παρατεταμένης πλέον αυτής κατάστασης, με σεβασμό πάντοτε των κανόνων του διεθνούς δικαίου για τα ανθρώπινα δικαιώματα, θα πρέπει όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς να συνεργαστούν, επιλύοντας θέματα που ανακύπτουν επανειλημμένως σε δύο βασικούς τομείς:

- (1) Ασφαλείς, ανθρώπινες συνθήκες υποδοχής, μακροπρόθεσμη στέγαση, πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες
- (2) Πρόσβαση στη δέουσα διαδικασία κατά την αναζήτηση διεθνούς προστασίας, νομική συνδρομή, και ακριβής, ενημερωμένη και αξιόπιστη πληροφόρηση.

Παραμένει επιτακτική η ανάγκη για κατάλληλους χώρους στέγασης, υπηρεσίες και για πολιτικές ένταξης

Η κυβέρνηση εκτιμά ότι περισσότεροι από 62.000 άνθρωποι που άφησαν πίσω τους τις διαμάχες, την κρίση και τη φτώχεια βρίσκονται εγκλωβισμένοι στην Ελλάδα, εκ των οποίων οι 48.000 στην ηπειρωτική Ελλάδα και οι 14.400 στα νησιά². Από αυτούς, κατά τις επίσημες πηγές, περίπου 2.100 είναι ασυνόδευτα και χωρισμένα από την οικογένειά τους παιδιά, περισσότερα από 1.000 εκ των οποίων βρίσκονται σε λίστα αναμονής για τοποθέτηση σε ξενώνες, συμπεριλαμβανομένων 178 παιδιών σε Κέντρα Πρώτης Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΚΥΤ) και 16 υπό καθεστώς προστατευτικής επιμέλειας από την αστυνομία (κράτηση).³

Οι δομές ανά την Ελλάδα διαφέρουν μεταξύ τους από άποψη καταλληλότητας, ασφάλειας και βασικών υπηρεσιών, με τις διαφορές αυτές να παρουσιάζονται εντονότερες μεταξύ της ηπειρωτικής Ελλάδας και των νησιών. Από τον Οκτώβριο του 2016, οι θέσεις φιλοξενίας στα νησιά έχουν αυξηθεί από 7.450 σε 9.014. Και πάλι όμως, είναι ελάχιστες για έναν πληθυσμό που υπερβαίνει σταθερά τις 14.400. Ορισμένες δομές εξακολουθούν να χαρακτηρίζονται από υπερσυγκέντρωση πληθυσμού, κάτω από το μέσο όρο αξιοπρεπών ορίων διαβίωσης, ενώ υπάρχουν άνθρωποι που μένουν ακόμα σε σκηνές.⁴ Με τη βοήθεια των ανθρωπιστικών οργανώσεων, οι ελληνικές αρχές σημείωσαν σημαντική πρόοδο στα τέλη του 2016, μετακινώντας άποισους από τους ανθρώπους που βρίσκονταν στις πλέον επικίνδυνες δομές, εξασφαλίζοντας παράλληλα θέρμανση, ώστε να μπορούν να προστατεύονται από τις καιρικές συνθήκες κατά τη διάρκεια του χειμώνα. Παρόλα αυτά, αντίστοιχες προσπάθειες θα πρέπει να καταβληθούν και σε όλες τις δομές που βρίσκονται στα νησιά, κάτι που δεν έχει γίνει ακόμα παρά τις επανειλημμένες εκκλήσεις για τη λήψη μέτρων που απευθύνουν, μεταξύ άλλων, και οι τοπικές αρχές.

Στα θετικά συγκαταλέγεται η προσπάθεια της ελληνικής κυβέρνησης να μεταφέρει στην ηπειρωτική χώρα τους πιο ευπαθείς πληθυσμούς και εκείνους που πληρούν τις προϋποθέσεις της διαδικασίας οικογενειακής επανένωσης επιτυγχάνοντας μια μικρή έστω αποσυμφόρηση των νησιών. Σύμφωνα με τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας, πρόκειται για περιπτώσεις οι οποίες εξαιρούνται από τη διαδικασία της εξέτασης του «παραδεκτού» των αιτήσεων που έχει ως στόχο την επιστροφή των ανθρώπων στην Τουρκία. Το Κοινό Σχέδιο Δράσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κινείται προς την αντίθετη κατεύθυνση. Με άλλα λόγια, προτείνει τροποποίηση της ελληνικής νομοθεσίας προκειμένου να μη συνεχίζουν να εξαιρούνται από την εξέταση του «παραδεκτού» των αιτημάτων τους οι ευάλωτες κατηγορίες πληθυσμών. Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα την μελλοντική αδυναμία μεταφοράς τους σε ασφαλέστερες συνθήκες στην ηπειρωτική χώρα.

Όλα δείχνουν ότι δεκάδες χιλιάδες άνθρωποι θα παραμείνουν στην Ελλάδα αρκετούς μήνες ακόμα έως ότου ολοκληρωθούν οι διαδικασίες για άσυλο, οικογενειακή επανένωση ή μετεγκατάσταση. Οι μισοί περίπου από αυτούς που βρίσκονται εγκλωβισμένοι εδώ, αναμένεται να ζητήσουν τελικά άσυλο στην Ελλάδα και να παραμείνουν στη χώρα, καθιστώντας αναγκαία τη μεταφορά τους στις αστικές περιοχές με την απαραίτητη υποστήριξη όλων των εμπλεκόμενων φορέων. Οι ανθρωπιστικές οργανώσεις εξακολουθούν να αναμένουν τα επίσημα σχέδια της κυβέρνησης, με το μακροπρόθεσμο προγραμματισμό της για την αντιμετώπιση του ζητήματος και τη μετάβαση από τους καταυλισμούς σε πιο κατάλληλες δομές μακροπρόθεσμης στέγασης, παροχή υπηρεσιών και δυνατότητα ένταξης, έπειτα από την πρόσφατη ανακοίνωση του Υπουργείου Μεταναστευτικής Πολιτικής ότι όλες σχεδόν οι δομές θα έχουν κλείσει έως τα τέλη του 2017. Στην πράξη, δεν έχουν προταθεί ακόμα τρόποι για κοινωνική και οικονομική ένταξη των ανδρών, των γυναικών και των παιδιών, ανάλογα με τις ανάγκες τους. Πολλοί καταυλισμοί βρίσκονται σε απομονωμένες περιοχές, μακριά από αστικά κέντρα, γεγονός που μειώνει

² Ελληνική Κυβέρνηση, "Συνοπτική Κατάσταση Προσφυγικών Ροών," 28 Φεβρουαρίου 2017. Μολονότι αυτά είναι τα επίσημα στοιχεία που δίνει η κυβέρνηση, πιστεύεται ότι ο πραγματικός αριθμός ενδέχεται να είναι μικρότερος.

³ ΕΚΚΑ, "Επικαιροποιημένη Κατάσταση: Ασυνόδευτα Ανήλικα στην Ελλάδα," 1 Μαρτίου 2017

⁴ Βλ. ανωτέρω.

τις πιθανότητες για αλληλεπίδραση και ένταξη στην εκάστοτε τοπική κοινωνία. Για τους ανθρώπους που μένουν σε αστικές περιοχές, η πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες παραμένει σε ορισμένες περιπτώσεις δύσκολη, οδηγώντας τους συχνά σε απομόνωση. Επιπλέον, από τη στιγμή που θα χορηγηθεί σε κάποιον το καθεστώς του πρόσφυγα είναι αβέβαιη η εξασφάλιση στέγης. Αν και στο Πολυετές Πρόγραμμα του Ταμείου Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης που έχει τεθεί υπό τον έλεγχο της ΓΔ Εσωτερικών Υποθέσεων προβλέπονται ενταξιακά μέτρα, οι αρχές μέχρι στιγμής δεν έχουν αξιοποιήσει τα αντίστοιχα κονδύλια.

Παρά τις αυξανόμενες ανάγκες για την παροχή υγειονομικής περίθαλψης, εξειδικευμένες υπηρεσίες προς τους επιζώντες περιστατικών έμφυλης βίας (gender-based violence - GBV), υπηρεσίες ψυχικής υγείας και ψυχοκοινωνικής υποστήριξης, οι προκλήσεις και τα κενά παραμένουν, ενώ παρατηρούνται επίσης σημαντικές ελλείψεις στην παροχή υπηρεσιών για πιο σύνθετες καταστάσεις. Αυτό οφείλεται κατά κύριο λόγο στον αντίκτυπο της οικονομικής κρίσης στα νοσοκομεία και τις κοινωνικές υπηρεσίες της Ελλάδας, καθώς και στην έλλειψη διερμηνέων και πολιτισμικών διαμεσολαβητών. Επιπλέον, πολλά από τα παιδιά που δεν συνοδεύονται ή που έχουν χωριστεί από την οικογένειά τους ζουν σήμερα «εκτός επίσημων δομών», χωρίς υποστήριξη και πρόσβαση στις αναγκαίες υπηρεσίες. Πρόκειται για σημαντική έλλειψη σε σχέση με την εξαιρετικά ευάλωτη αυτή πληθυσμιακή ομάδα.

Το θετικό είναι ότι έχει υπάρξει πρόοδος ως προς την παροχή εκπαιδευτικών υπηρεσιών και μαθημάτων υποδοχής για τα παιδιά των προσφύγων στα δημόσια σχολεία της ηπειρωτικής Ελλάδας. Δυστυχώς, παρόμοιες ευκαιρίες δεν παρέχονται ακόμα σε άτομα ηλικίας 15-18 ετών, σε νέους άνω των 18 και σε παιδιά που βρίσκονται στα νησιά.

Κατά τη διάρκεια των τελευταίων έξι μηνών, η ασφάλεια και η προστασία των μεταναστών και των προσφύγων παραμένει στάσιμη, χωρίς βελτίωση. Έχουν υπάρξει αρκετοί θάνατοι, καταγγελίες για σεξουαλικές επιθέσεις και κακοποίηση παιδιών στους χώρους υποδοχής, ενώ μετανάστες και πρόσφυγες έχουν δεχθεί επιθέσεις από ομάδες Ελλήνων ακροδεξιών. Οι παράγοντες που συμβάλλουν στην επιδείνωση της κατάστασης περιλαμβάνουν: περιορισμό της ελεύθερης κυκλοφορίας και χρήση του μέτρου της κράτησης, ακατάλληλη ή μη έγκαιρη παρέμβαση της αστυνομίας όταν σημειώνεται κάποιο περιστατικό, αίσθηση ατιμωρησίας, κακές συνθήκες διαβίωσης, ιδίως στα νησιά, με ανεπαρκή μέτρα προστασίας (π.χ., εγκαταστάσεις υγιεινής χωρίς επαρκή φωτισμό ή κλειδαριές), έλλειψη σαφούς μηχανισμού παραπομπής για ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες, χρονοβόρες διαδικασίες ασύλου και ανεπαρκής διαπολιτισμική επικοινωνία.

Αν και σύμφωνα με το Ν. 4375/2016 οι αιτούντες διεθνή προστασία θα πρέπει να έχουν πρόσβαση στην αγορά εργασίας, εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν εμπόδια στη λήψη των απαραίτητων εγγράφων που θα τους επιτρέψουν να εργαστούν, με ελάχιστες ταυτόχρονα ευκαιρίες εξαιτίας της ελληνικής οικονομικής κρίσης. Έτσι, οι άνθρωποι συνεχίζουν να βασίζονται στη διανομή τροφίμων και απαραίτητων μη διατροφικών ειδών, καθώς και στη λήψη οικονομικής βοήθειας προκειμένου να καλύψουν τις βασικές τους ανάγκες. Η ύπαρξη ενός παράλληλου συστήματος παροχής υπηρεσιών που επιχειρεί να καλύψει αυτές τις ανάγκες προσφέρει βραχυπρόθεσμη μόνο λύση, εμποδίζοντας τις προοπτικές ενσωμάτωσης και αυξάνοντας τον κίνδυνο εκμετάλλευσης.

Οι βασικές μας συστάσεις παραμένουν ίδιες. Η ελληνική κυβέρνηση θα πρέπει:

- Να καθιερώσει τακτικές συναντήσεις με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR), με την κοινωνία των πολιτών, διεθνείς οργανώσεις και σχετικούς δωρητές, επικαιροποιώντας τις αποφάσεις για βασικά θέματα που επηρεάζουν τον τρόπο διαχείρισης του ζητήματος.
- Να αναπτύξει και να εφαρμόσει επείγοντως ένα μακροπρόθεσμο σχέδιο, στο οποίο θα δεσμεύεται για τη μετακίνηση των ανθρώπων από τους καταυλισμούς σε ασφαλείς χώρους στέγασης σε αστικό περιβάλλον, να παρέχει ολοκληρωμένες υπηρεσίες, προσανατολισμένες στις ανάγκες του κάθε φύλου, καθώς και κοινωνικο-οικονομική ενσωμάτωση.
- Να φροντίσει για τη μετακίνηση ευπαθών ανθρώπων και ανθρώπων που πληρούν τα κριτήρια για τη διαδικασία της οικογενειακής επανένωσης, σε χώρους ασφαλούς στέγασης στην ηπειρωτική Ελλάδα.
- Τηρώντας τα ευρωπαϊκά και διεθνή πρότυπα, να μη χρησιμοποιεί αυτομάτως ή μαζικά το μέτρο της κράτησης, αλλά να καταφεύγει σε αυτό ως έσχατη λύση, στις περιπτώσεις που περιοριστικά προβλέπονται από το νόμο. Η παράνομη και αδικαιολόγητη κράτηση των παιδιών στη βάση της προσφυγικής ή μεταναστευτικής τους ιδιότητας πρέπει να τερματιστεί άμεσα, καθώς η κράτηση δεν είναι ποτέ προς το βέλτιστο συμφέρον των παιδιών.
- Όλες οι εγκαταστάσεις υποδοχής και ταυτοποίησης θα πρέπει να παραμένουν ανοιχτές, επιτρέποντας σε όσους διαμένουν εκεί να εισέρχονται και να εξέρχονται από αυτές κατά βούληση.
- Να δεσμευτεί, μαζί με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ότι θα προωθήσει την τήρηση του άρθρου 8 της Οδηγίας για τις Συνθήκες Υποδοχής και του άρθρου 15 της Οδηγίας για τις Επιστροφές, κάνοντας χρήση της κράτησης ως έσχατη λύση.
- Να κοινοποιήσει με σαφήνεια τα πρωτόκολλα ασφάλειας και προστασίας, καθώς και τους ρόλους και τις αρμοδιότητες του Ελληνικού Στρατού και της αστυνομίας, διασφαλίζοντας την προστασία των πολιτών σε όλους τους χώρους.
- Να επιτρέψει, μαζί με τους φορείς που παρέχουν χρηματοδότηση, στις ανθρωπιστικές οργανώσεις να εκπληρώσουν το έργο τους για προστασία και στήριξη των πληθυσμών που ζουν εκτός των επίσημων δομών, εντοπίζοντας ταυτόχρονα ευάλωτα περιστατικά που θα πρέπει να παραπεμφθούν σε κατάλληλες υπηρεσίες στέγασης και να λάβουν εξειδικευμένες υπηρεσίες.
- Να διασφαλίσει ότι σε όλα τα ασυνόδευτα ή χωρισμένα από την οικογένειά τους παιδιά θα ανατεθεί ο κατάλληλος επίτροπος από το πρώτο στάδιο της καταγραφής τους, ο οποίος θα υποστηρίξει την πρόσβασή τους σε ολοκληρωμένες υπηρεσίες, ασφαλή στέγαση και εξεύρεση της πλέον ενδεδειγμένης βιώσιμης λύσης.

Επείγουσα Ανάγκη για Έγκαιρη Πρόσβαση σε Διεθνή Προστασία, Νομική Βοήθεια και Αξιοπίστη, Επικαιροποιημένη Πληροφόρηση

Πρακτικά και διοικητικά εμπόδια και καθυστερήσεις στην πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου συνεχίζουν να θέτουν σε κίνδυνο την υπαγωγή σε νομικό καθεστώς προστασίας και την ευημερία χιλιάδων ανθρώπων. Η ανάγκη για νομική βοήθεια παραμένει σημαντική και η λήψη επαρκούς νομικής συνδρομής, πριν από την κατάθεση των αιτημάτων, παρουσιάζει τεράστιες ελλείψεις. Τα κράτη μέλη της ΕΕ δεν έχουν καταφέρει να παράσχουν κατάλληλα εκπαιδευμένο προσωπικό, το οποίο θα ασχολείται αποκλειστικά με θέματα ασύλου και θα υποστηρίζει την Ελληνική Υπηρεσία Ασύλου (ΕΥΑ) όχι μόνο με τις διαδικασίες στα νησιά, αλλά και με το πρόγραμμα μετεγκατάστασης και την επεξεργασία των αιτήσεων για οικογενειακή επανένωση.

Το 2016, κατατέθηκαν 51.091 αιτήσεις ασύλου στην ΕΥΑ⁵, από τις οποίες οι 5.000 περίπου αφορούσαν αιτήματα για οικογενειακή επανένωση και περισσότερα από 21.000 αιτήματα για μετεγκατάσταση. Από τις αρχές Φεβρουαρίου, 15.000 άνθρωποι δεν έχουν καταγραφεί πλήρως⁶. Οι πλήρως καταγεγραμμένοι θα πρέπει και πάλι να περάσουν από συνέντευξη για την εξέταση της ουσίας του αιτήματος ασύλου τους, αναμένοντας στη συνέχεια την απόφαση που θα τους υπαγάγει ή όχι σε καθεστώς διεθνούς προστασίας, παρατείνοντας για αρκετό καιρό ακόμη την αβεβαιότητα, την αγωνία και τη δυσχερή τους κατάσταση.

Σε γενικές γραμμές, το σύστημα για όσους υποβάλλουν αίτηση για επανένωση με μέλη της οικογένειάς τους που βρίσκονται στην Ευρώπη δεν λειτουργεί ομαλά. Αυτό οφείλεται στην έλλειψη πολιτικής βούλησης εκ μέρους των ευρωπαϊκών κυβερνήσεων για άρση των εμποδίων και διευκόλυνση μιας πιο ομαλής και ταχύτερης μεταφοράς, στο αυστηρά περιοριστικό πλαίσιο του ορισμού της οικογένειας, την αδυναμία παροχής πληροφοριών σχετικά με τη διαδικασία και την απουσία νομικής βοήθειας προς τους αιτούντες. Παρά την πρόσφατη αύξηση των μετακινήσεων βάσει του προγράμματος μετεγκατάστασης, μόνο 9.633 άτομα⁷, δηλαδή το 15% των 63.302 συνολικά για τους οποίους υπάρχει σχετική δέσμευση, έχουν μεταφερθεί μέχρι στιγμής. Χρειάστηκε, δηλαδή, ένας χρόνος για να μετακινηθεί ένα μικρό μέρος των ανθρώπων αυτών σε κάποιο άλλο κράτος- μέλος της ΕΕ, στο οποίο θα ξεκινήσουν εκ νέου τη διαδικασία υποβολής αιτημάτων ασύλου. Επιπλέον, η διαδικασία μετεγκατάστασης περιλαμβάνει ορισμένες μόνον εθνικότητες και εφαρμόζεται αυστηρά μόνο για όσους έφτασαν στη χώρα πριν από τις 20 Μαρτίου 2016. Αντίστοιχη εναλλακτική δεν υφίσταται, επομένως, για όσους συνεχίζουν να φτάνουν μέχρι και σήμερα. Θα πρέπει οι ελληνικές αρχές να δεχτούν βοήθεια και υποστήριξη από άλλα κράτη- μέλη της ΕΕ.

Στα νησιά, όπου εφαρμόζεται η Κοινή Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας, η κατάσταση είναι ανησυχητική. Η εξέταση των αιτήσεων ξεκινά από τη διαδικασία εξέτασης του «παραδεκτού», καθορίζοντας εάν η επιστροφή ενός ατόμου στην Τουρκία είναι ασφαλής. Αυτό σημαίνει ότι οι αιτούντες δεν έχουν την ευκαιρία να εξηγήσουν για ποιο λόγο ζητούν διεθνή προστασία. Υπάρχουν σοβαρές ανησυχίες ότι οι αιτήσεις δεν αξιολογούνται με βάση τις μεμονωμένες ανάγκες των ανθρώπων, ότι οι νομικές διαδικασίες αλλάζουν τόσο συχνά και χωρίς κατάλληλη αιτιολόγηση σε βαθμό που είναι αδύνατο τόσο για τους αιτούντες όσο και για τους νομικούς φορείς να διασφαλίσουν την προστασία των δικαιωμάτων τους, και ότι ορισμένες εθνικότητες έχουν προτεραιότητα έναντι άλλων, χωρίς να ισχύει η αρχή της ισότιμης πρόσβασης στο άσυλο. Τα μέτρα που έχουν ληφθεί για επιτάχυνση της εξέτασης των αιτήσεων ασύλου μέχρι στιγμής λειτουργούν σε βάρος της ποιότητας της διαδικασίας. Επίσης, ως άμεσο αποτέλεσμα αυτής της προσέγγισης, το καθεστώς για κάποιες εθνικότητες (π.χ. Αφγανοί, Ιρακινοί) παραμένει απροσδιόριστο, ενώ οι ίδιοι περιμένουν μήνες μέχρι να καταχωρηθεί η αίτησή τους. Οι αιτούντες άσυλο πρέπει να λάβουν νομική βοήθεια και να ενημερωθούν με ακρίβεια για τα δικαιώματά τους, ενώ θα πρέπει να έχουν όλοι την ευκαιρία να καταθέσουν αίτηση ασύλου και να προσφύγουν κατά της σχετικής απόφασης, σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία.

Ιδιαίτερη ανησυχία προκαλεί το γεγονός ότι η ελληνική κυβέρνηση εξετάζει πλέον την εφαρμογή συστάσεων που περιγράφονται στο Κοινό Σχέδιο Δράσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής⁸, σύμφωνα με τις οποίες όσοι ανήκουν στις κατηγορίες ευάλωτων πληθυσμών θα μπορούσαν να επιστραφούν στην Τουρκία και η διαδικασία της οικογενειακής επανένωσης να διεκπεραιωθεί από ή ακόμα και εντός της Τουρκίας, και να σταλούν στην Τουρκία

⁵ Στατιστικά στοιχεία Υπηρεσίας Ασύλου (1.1.2016 – 31.12.2016), www.asylo.gov.gr

⁶ Βλ. ανωτέρω.

⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Υποστήριξη των «Κρατών Μελών» στο Μηχανισμό Επείγουσας Μετεγκατάστασης (2 Μαρτίου 2017)". https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/press-material/docs/state_of_play_-_relocation_en.pdf

⁸ Παράρτημα της Τέταρτης Έκθεσης για την πρόοδο που έχει σημειωθεί ως προς την εφαρμογή της Δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας: https://www.neweurope.eu/wp-content/uploads/2017/02/december2016-action-plan-migration-crisis-management_en-4.pdf

προτού καν ενημερωθούν για την απόφαση σε σχέση με την προσφυγή τους⁹. Κάτι τέτοιο βαίνει ενάντια στις νομικές διασφαλίσεις που προσφέρει το ελληνικό νομικό πλαίσιο, με την εξαίρεση των ευάλωτων πληθυσμιακών ομάδων και όσων πληρούν τα κριτήρια για οικογενειακή επανένωση βάσει του Κανονισμού του Δουβλίνου, από τις διαδικασίες εξέτασης του «παραδεκτού» των αιτήσεών τους, επιτρέποντάς τους να ολοκληρώσουν τη διαδικασία στην ηπειρωτική Ελλάδα¹⁰. Η εξέταση των αιτήσεων όλων αυτών των ανθρώπων στα νησιά, θα απαιτούσε τροποποίηση του Νόμου 4375/2016, θέτοντας τέλος στις προσπάθειες αποσυμφόρησης, επιφέροντας περαιτέρω πληθυσμιακή συγκέντρωση και αυξάνοντας την πίεση σε ένα ήδη υπερφορτωμένο και υποστελεχωμένο σύστημα.

Ένα χρόνο μετά την εφαρμογή της Κοινή Δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας, η πρόθεση του Κοινού Σχεδίου Δράσης για περαιτέρω αποδυνάμωση των δικαιωμάτων των αιτούντων άσυλο και εκτεταμένη εφαρμογή του μέτρου της κράτησης¹¹ προκαλεί έντονη ανησυχία.

Εξακολουθεί να υπάρχει σοβαρή έλλειψη ως προς τη συντονισμένη απόκριση για την παροχή νομικών υπηρεσιών στην ηπειρωτική Ελλάδα και τα νησιά. Η παροχή πληροφοριών νομικής φύσεως, συμβουλών και αρωγής είναι καίρια για την επάρκεια των διαδικασιών ασύλου, εξασφαλίζοντας πρόσβαση σε εθνικές και διεθνείς νομικές δικλείδες ασφαλείας και ανθρωπιστική βοήθεια που να εστιάζει σε θέματα προστασίας. Χιλιάδες άνθρωποι εξακολουθούν να «χάνονται» σε ένα περίπλοκο νομικό σύστημα ασύλου, σε γλώσσες με τις οποίες δεν είναι εξοικειωμένοι, με αποτέλεσμα καθυστερήσεις, απώλεια πόρων και φθίνουσα εμπιστοσύνη στο σύστημα. Με την κατάσταση αυτή να έχει ήδη διαρκέσει ένα χρόνο, η διαρκής έλλειψη εξειδικευμένων δικηγόρων και διερμηνέων και η έλλειψη σαφούς, επικαιροποιημένης και προσβάσιμης πληροφόρησης σημαίνει ότι οι άνθρωποι εξακολουθούν να προσπαθούν να βγάλουν άκρη μέσα από σύνθετες διαδικασίες, χωρίς νομική βοήθεια. Λαμβάνονται λάθος πληροφορίες, ακούγονται φήμες και αυξάνονται οι πιθανότητες επιβλαβών για εκείνους αποφάσεων, όπως η εγκατάλειψη της διαδικασίας ασύλου και η συνέχιση του ταξιδιού τους με τους διακινητές, καθώς ο χρόνος αναμονής για μια διαδικασία την οποία αδυνατούν να κατανοήσουν, είναι τεράστιος.

⁹ ΕΥΑ, "Διαδικασία Ασύλου στο πλαίσιο της Δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας," Φεβρουάριος 2017. <http://asylo.gov.gr/en/wp-content/uploads/2017/02/Asylum-procedure-in-the-context-of-the-EU-Turkey-statement.pdf>

¹⁰ Άρθρο 60(4) Ν. 4375/2016

¹¹ Παράρτημα της Τέταρτης Έκθεσης για την πρόοδο που έχει σημειωθεί ως προς την εφαρμογή της Δήλωσης ΕΕ- Τουρκίας: https://www.neweurope.eu/wp-content/uploads/2017/02/december2016-action-plan-migration-crisis-management_en-4.pdf και Δελτίο Τύπου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής: Ευρωπαϊκή Ατζέντα για τη Μετανάστευση: Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προτείνει νέα μέτρα για μια αποτελεσματική και αξιόπιστη πολιτική επιστροφής: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-350_en.htm

Οι βασικές μας συστάσεις παραμένουν ίδιες.

- Οι διαδικασίες προσδιορισμού των ευάλωτων πληθυσμιακών ομάδων δεν θα πρέπει να αποκλίνουν από τα προβλεπόμενα στον Ν. 4575/2016. Άτομα τα οποία είναι ευάλωτα δεν θα πρέπει να διέρχονται από τη διαδικασία του παραδεκτού, ενώ ο χωρισμός των μελών της οικογένειας θα πρέπει να αποφεύγεται ως παράγοντας ευαλωτότητας.
- Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να τηρήσουν τις δεσμεύσεις τους για ανάπτυξη ενός επαρκούς αριθμού άρτια καταρτισμένου προσωπικού, που θα ειδικεύεται σε θέματα ασύλου, καθώς και δικηγόρων που θα υποστηρίζουν την ΕΥΑ ως προς τις διαδικασίες για άσυλο, οικογενειακή επανένωση και μετεγκατάσταση των ανθρώπων που, επί ένα χρόνο τώρα, βρίσκονται εγκλωβισμένοι στην ηπειρωτική Ελλάδα και τα νησιά. Ταυτόχρονα, τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να συμμορφωθούν με τις ποσοτώσεις της μετεγκατάστασης, σύμφωνα με τις αποφάσεις του Συμβουλίου, και να διαθέσουν τους απαιτούμενους χώρους σε όσους είναι επιλέξιμοι για το αντίστοιχο πρόγραμμα.
- Τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να διασφαλίζουν την ύπαρξη ασφαλών και νόμιμων οδών σε άτομα που αιτούνται διεθνή προστασία, σύμφωνα με τις εγγυήσεις του διεθνούς δικαίου. Η πρόσβαση σε διαδικασίες ασύλου θα πρέπει να είναι ανοιχτή προς όλους, δίνοντας προτεραιότητα στους πιο ευάλωτους.
- Θα πρέπει να διασφαλιστεί η άμεση δυνατότητα πρόσβασης σε δωρεάν νομική βοήθεια για τον πρώτο και δεύτερο βαθμό της διαδικασίας ασύλου, διασφαλίζοντας χρηματοδότηση για την εκπαίδευση και την πρόσληψη δικηγόρων και διερμηνέων σε όλες τις γλώσσες.
- Η Ελληνική Υπηρεσία Ασύλου, η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR) και η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο (EASO) θα πρέπει να δράσουν προς την κατεύθυνση βελτίωσης παροχής νομικής πληροφόρησης σχετικά με τη διαδικασία ασύλου, όπως τότε και πώς να υποβάλλεται η αίτηση, ποιο είναι το εκτιμώμενο χρονοδιάγραμμα για την έκδοση απόφασης παραδεκτού ή μη της αίτησης, τι ισχύει για τις προσφυγές κατά αποφάσεων επί του παραδεκτού ή τη δυνατότητα κατάθεσης επίσημης αίτησης ασύλου, σε όλες τις σχετικές γλώσσες.
- Η ελληνική κυβέρνηση και η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο (EASO) θα πρέπει να αυξήσουν το προσωπικό της υπηρεσίας ασύλου και να μεριμνήσουν για την κατάλληλη εκπαίδευσή του, ώστε να επιτυγχάνεται η εξέταση των αιτημάτων μετεγκατάστασης και οικογενειακής επανένωσης, καθώς επίσης και η εξέταση του παραδεκτού των αιτημάτων στον πρώτο βαθμό έγκαιρα και αποτελεσματικά. Επίσης, θα πρέπει να αυξηθεί η στελέχωση των επιτροπών προσφυγών.
- Ο ορισμός της οικογένειας που δίνεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο πλαίσιο του Κανονισμού του Δουβλίνου θα πρέπει να διευρυνθεί, ώστε να υποστηρίζει την επανένωση διευρυμένων και ενήλικων άμεσων μελών της οικογένειας, και τα κράτη μέλη της ΕΕ θα πρέπει να δέχονται τόσο γραπτά όσο και προφορικά στοιχεία που να αποδεικνύουν τους οικογενειακούς δεσμούς.
- Η παροχή βοήθειας από την ελληνική κυβέρνηση και τις ανθρωπιστικές οργανώσεις θα πρέπει να βασίζεται στην αρχή της μη διάκρισης, υπό την έννοια της ίσης πρόσβασης σε όλες τις διαθέσιμες διαδικασίες και υπηρεσίες, ανταποκρινόμενη στις ειδικές ανάγκες του πληθυσμού και ειδικότερα των ευάλωτων ομάδων.
- Όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς θα πρέπει να αυξήσουν την επικοινωνία με όλες τις κοινότητες, αντιμετωπίζοντας τις όποιες ανησυχίες και διασφαλίζοντας ενημέρωση των ενδιαφερόμενων στη μητρική τους γλώσσα, με τρόπο τον οποίο να είναι σε θέση να καταλάβουν (π.χ., ακουστικά μηνύματα, video).
- Όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς θα πρέπει να επενδύσουν στην αυξημένη παροχή εκπαιδευμένων διερμηνέων και πολιτισμικών διαμεσολαβητών.